

В залежності від отриманих значень оціночних показників автор виділяє п'ять зон фінансової стійкості, що відповідає п'яти рівням фінансової безпеки підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Зони фінансової безпеки підприємства на основі оцінки його фінансової стійкості

Зона фінансової стійкості	Зона фінансової безпеки	Значення оціночного показника		
		$\pm E_c$	$\pm E_m$	$\pm E_n$
абсолютна	абсолютна	≥ 0	≥ 0	≥ 0
нормальна	нормальна	≈ 0	≥ 0	≥ 0
нестійка	нестійка	< 0	≥ 0	≥ 0
критична	критична	< 0	< 0	≥ 0
кризова	кризова	< 0	< 0	< 0

Згідно даної методики оцінку здійснюють на основі аналізу фінансової стійкості підприємства, що визначається достатністю оборотних коштів (власних або запозичених) для здійснення своєї діяльності.

Література

- Мулик Я. І. Сутність поняття "фінансова безпека підприємства": систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2013. № 3(80). С. 195–206.
- Ілляшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 3. С. 12–19.
- Малик О. В. Показники оцінки фінансової безпеки підприємств: критерії та детермінантні характеристики. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 5. Т. 1. С. 263–267.

УДК 336.2

Кульша А. Є., студентка

науковий керівник Кремень О. І., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

Державний борг як наслідок державних запозичень являє собою сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами: міжнародними організаціями, іноземними державами, юридичними та фізичними особами.

Державний борг за типом боргового зобов'язання поділяють на:

- прямий державний борг, що виникає внаслідок фінансових запозичень держави, договорів і угод про надання кредитів та позик, а також пролонгації та реструктуризації боргових зобов'язань минулих років [1];
- гарантований державою борг, що виникає внаслідок прийнятих на себе державою гарантій за зобов'язаннями третіх осіб, або прийняті на себе державою зобов'язання третіх осіб.

Згідно ст. 2 Бюджетного кодексу України до державного боргу та гарантованого державою боргу України входять :

- державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення;
- гарантований державою борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання-резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених

станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями [2].

За типом кредитора виділяють:

- внутрішній державний борг – це заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам;
- зовнішній державний борг – це заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічним організаціям та іншим особам. Державний зовнішній борг є основою державного боргу України та частиною валового зовнішнього боргу країни [1].

Дискусійність підходів свідчить про актуальність та нагальну потребу в уніфікації чіткого змісту фінансової категорії «державний борг» для закріплення її в законодавстві. За результатами огляду наукових підходів до визначення сутності державного боргу, пропонуємо визначити державний борг як складне соціально-економічне явище, що являє собою кредитно-фінансові відносини між державою-позичальником та її кредиторами щодо перерозподілу позикових капіталів та вартості валового внутрішнього продукту позичальника у процесі залучення, використання та погашення заборгованості за усіма емітованими, але не погашеними позиками на певну дату, включаючи видані державою гарантії за кредитами, що надаються місцевим органам влади, державним підприємствам та іноземним постачальникам тощо у випадку втрати платоспроможності позичальником.

Економічна сутність державного боргу проявляється через властиві йому функції. Науковці виділяються такі функції державного боргу:

- фінансова функція – являє собою залучення державою необхідних коштів на фінансування державних видатків [3];
- регулююча функція – полягає у коригуванні обсягу грошової маси через купівлю-продаж державних цінних паперів центральним банком країни [3];
- валютно-фінансова функція полягає у поповненні міжнародних валютних резервів завдяки зовнішнім позикам [4];
- перерозподільча функція – являє собою перерозподіл капіталу між приватним і державним сектором та перерозподіл капіталу між секторами фінансового ринку [4];
- функція економічної стабілізації полягає у здійсненні впливу держави на макроекономічні параметри через заходи, що фінансуються за рахунок державних позик. Політика стимулювання економіки за допомогою дефіциту можлива за умови його фактичного рівня не більше 1-2,0% ВВП. Зростання державного боргу і суми відсоткових виплат негативно позначається на економічній ситуації і може призвести до фінансової кризи [5];
- функція оптимального розподілу ресурсів полягає у використанні державного боргу як важелю розподільчого впливу. Державний борг виступає засобом розподілу багатства майбутніх поколінь, які будуть сплачувати проекти і програми сьогодення, що фінансуються за рахунок державних запозичень [5].

Динаміка державного та гарантованого державою боргу України за даними Міністерства фінансів України за 2012–2021 рр. у гривнях та доларах США наведена табл. 1.

З початку 2013 року на кінець 2021 р. обсяг державного та гарантованого державою боргу зріс більше ніж у 5 разів, при зниженні у 2019 році на 170,352 млрд грн або на 7,9%. Слід зазначити, що заборгованість за досліджуваний період в середньому зростала щорічно на 239,591 млрд грн або на 20,1%. Окрім того, що на кінець 2021 року державний та гарантований державою боргу досяг 2551,935 млрд грн, що становить 104,7% рівня на кінець попереднього 2020 року. Динаміка показника державного та гарантованого державою боргу України в іноземній валюті (доларах США за курсом

Національного банку України на останній день звітного року) істотно відрізняється від динаміки в гривнях, зокрема, його обсяг з початку 2013 року на кінець 2021 р. зріс на 33,452 млрд дол. США або на 51,87%. За досліджуваний період заборгованість в середньому зростала щорічно на 3,717 млрд дол. США або на 4,8%. При цьому, на кінець 2021 року державний та гарантований державою борг збільшився 3,345 млрд дол. США, що на 4,75% більше порівняно з обсягом на кінець попереднього 2020 року.

Таблиця 1

Державний та гарантований державою борг України за 2012–2021 рр. (на кінець періоду)

Рік									
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Державний та гарантований державою борг, млн грн									
515511,6	584114,1	1100564,0	1572180,2	1929758,7	2141674,4	2168627,1	1998275,4	2551935,6	2671827,6
2. Абсолютний приріст, млн грн									
–	68602,5	516449,9	471616,2	357578,5	211915,7	26952,7	-170351,7	553660,2	118892,0
3. Темп росту, %									
–	113,3	188,4	142,9	122,7	111,0	101,3	92,1	127,7	104,7%
1. Державний та гарантований державою борг, млн дол. США									
64495,3	73078,2	69794,8	65505,7	70970,9	76305,2	78323,0	84364,4	90255,4	97947,4
2. Абсолютний приріст, млн дол. США									
–	8582,9	-3283,4	-4289,1	5465,2	5334,3	2017,8	6041,4	5891,0	7692,0
3. Темп росту, %									
–	113,3	95,5	93,9	108,3	107,5	102,6	107,7	107,0	108,5%

Джерело: складено на основі [1].

На сучасному етапі розвитку світової економіки спостерігається тенденція підвищення активності держав до залучення зовнішніх фінансових ресурсів, і як наслідок значного зростання обсягів зовнішньої заборгованості як у більшості країн світу, так і в Україні. Саме тому, такий процес потребує на рівні держави розробки стратегії щодо запозичень, в якій державний борг буде розглядатиметься не з позиції боргового тягаря економіки, а як інструмент економічного зростання.

Література

1. Державний борг України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Короленко Р. В., Потапчук А. В. Державний борг України: сутність та управління. *Modern Economics*. 2019. № 13(2019). С. 135–140. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V13\(2019\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-22).
4. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки. К.: Альтерпрес, 2000. 152 с.
5. Дудченко В. Державний борг як об'єкт регулювання. *Зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету*. 2008. Вип. 2 (18). С. 82–87. URL: https://biem.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/K_ME/Dudchenko_5.pdf.

УДК 336.02

Тивоненко А. В.

науковий керівник **Кремень О. І.**, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека підприємства є складовою частиною його економічної безпеки. Вона посідає особливе місце в загальній системі, оскільки впливає абсолютно на всі сфери діяльності суб'єкта господарювання. Це пояснюється тим, що рівень